

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยพัฒนาแบบปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนและระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

1. ขั้นตอนการวิจัย

ระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์และศึกษาความต้องการการส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด (ตุลาคม 2549-กุมภาพันธ์ 2550)

1.1 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือประสานขอความอนุเคราะห์การศึกษาวิจัยอย่างเป็นทางการถึงผู้อำนวยการศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 ดังรายละเอียดหนังสือขอความอนุเคราะห์แนบท้ายในภาคผนวก ง และประสานผ่านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคือ นางสาวอนงค์ อาษาบาล พยาบาลวิชาชีพ 5 ซึ่งทำหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนรวมทั้งเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการบำบัดและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นผู้นำ (วิทยากร) ในกิจกรรมดังกล่าวในฐานะผู้ให้การสนับสนุนวิชาการในหลักสูตรเพศศึกษาสำหรับเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 จึงได้ถือโอกาสพูดคุยเพื่อจุดประเด็นและวางแผนการวิจัยในส่วนที่ได้มองเห็นปัญหาตรงกันโดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

1.2 จัดประชุมชี้แจงเพื่อให้ผู้บริหารและนักวิชาการรับทราบถึงแนวทางในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาพร้อมกันในวันที่ 29 ธันวาคม 2549 โดยมีผู้บริหารและบุคลากรร่วมประชุมปรึกษาหารือจำนวน 5 คนและได้วางแผนทางการดำเนินงานวิจัยร่วมกันโดยยึดเป้าหมายและภารกิจของหน่วยงานและวัตถุประสงค์ในการวิจัยเป็นหลัก

1.3. ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตามแนวทางการสนทนาสำหรับเด็กและเยาวชนดังรายละเอียดในภาคผนวกเพื่อประเมินสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยเลือกสนทนาเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและมีภูมิลำเนาในจังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น ซึ่งมีเด็กและเยาวชนให้ความร่วมมือและสะดวกเข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 3 กลุ่ม ๆ ละ 8-10 คนรวมทั้งสิ้น 29 คนในระหว่างวันที่ 14-16 กุมภาพันธ์ 2550

1.4. พัฒนาศักยภาพนักวิจัยและสร้างแรงจูงใจในการวิจัยร่วมกันโดยผู้วิจัยใช้วิธีการสอนงานวิจัยจากสถานการณ์จริงพร้อมถือโอกาสเก็บข้อมูลบางส่วนในขณะที่เข้าไปร่วมกิจกรรมเพื่อบำบัดและฟื้นฟูสุขภาพจิตเด็กและเยาวชน พร้อมทั้งสังเกตการณ์การทำงานของเจ้าหน้าที่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 ในระหว่างวันที่ 17-27 กุมภาพันธ์ 2550

1.5 สัมภาษณ์ผู้ปกครองซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายจำนวน 7 คนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งใช้แนวทางการสัมภาษณ์ที่ได้พัฒนามาจากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสนทนากลุ่มเด็กและเยาวชน ระหว่างวันที่ 19 กุมภาพันธ์-15 มีนาคม 2550 หลังจากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเลือกประเด็นที่เป็นปัญหาภายในครอบครัวที่เป็นตัวแปรที่จะส่งผลกระทบต่อส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว (มีนาคม-เมษายน 2550) ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมี 2 โปรแกรมคือ (1) โปรแกรมการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จำนวน 8 แผนกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ความในใจ (เพื่อละลายพฤติกรรม) กิจกรรมที่ 2 พ่อของฉัน กิจกรรมที่ 3 แม่ที่แสนดี กิจกรรมที่ 4 ครอบครัวของฉัน (กิจกรรม 2 และ 3 และ 4 เพื่อปรับทัศนคติต่อครอบครัวและการยอมรับการช่วยเหลือจากผู้อื่น) กิจกรรมที่ 5 ความแตกต่างของคน (เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพและการแก้ไขข้อขัดแย้ง) กิจกรรมที่ 6 ความรู้สึกและประสบการณ์ในอดีต (เพื่อการเข้าใจตนเองและการผ่อนคลาย) กิจกรรมที่ 7 การมองข้อดีของตนเอง (เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ พอใจและความสุข) กิจกรรมที่ 8 จุดมุ่งหมายในชีวิต (เพื่อความมั่นใจในการดำเนินชีวิต) และโปรแกรมที่ (2) เป็นโปรแกรมการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครอง จำนวน 6 แผนกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เข้าใจวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของวัยรุ่นและมีความเชื่อมั่นในตัวเด็กจะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสารที่ดี กิจกรรมที่ 2 เปิดใจให้กัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พ่อแม่มีโอกาสนับความคับข้องใจ แลกเปลี่ยนแนวคิด และทักษะในการเข้าใจและการช่วยเหลือลูกที่มีปัญหา กิจกรรมที่ 3 สื่ออย่างไรให้ใจเป็นสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมอธิบายความหมายของการสื่อสารและการสร้างสัมพันธภาพได้และมีทักษะในการสื่อสารและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับวัยรุ่น กิจกรรมที่ 4 บทบาทการเป็นพ่อแม่ เพื่อให้พ่อแม่ตระหนักในความสำคัญของการใช้เวลาอยู่ร่วมกับลูกอย่างมีคุณภาพ กิจกรรมที่ 5 ครอบครัวของฉัน เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของชีวิตครอบครัวและมีแนวทางในการใช้ชีวิตครอบครัวให้คงอยู่ด้วยความสุขและมั่นคง กิจกรรมที่ 6 แผนที่ความสุขมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญในสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ลูก และมีแนวทางในการสร้างสัมพันธภาพกับลูกวัยรุ่น

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ (โปรแกรม) ที่สร้างขึ้น โดยทดลองจัดกิจกรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซึ่งรอคำพิพากษาซึ่งอยู่ในความดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 34 คน และทดลองใช้โปรแกรมสำหรับผู้ปกครองในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจำนวน 18 คน (เมษายน 2550) โดยมีการชี้แจงถึงที่มาของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นภายใต้กระบวนการวิจัยครั้งนี้แก่เด็กและเยาวชนรวมทั้งผู้ปกครองทั้งนี้ ได้ขออนุญาตทางวาจาในกลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองที่ยินดีร่วมกิจกรรมเพื่อทดลองใช้

รูปแบบกิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น หลังจากนั้นได้นำรูปแบบที่สร้างขึ้นมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามหลักวิชาการ โดยเขียนขั้นตอนการจัดกิจกรรมและรูปแบบให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการจดบันทึกไว้มาปรับแก้ร่วมกับนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนาโปรแกรม

ระยะที่ 4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวตามแผนกิจกรรม (โปรแกรมที่ 1) สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ระหว่างเดือน กรกฎาคม-พฤศจิกายน 2550 โดยจัดทุกวันพุธ เวลา 14.00-15.30 น และจัดกิจกรรม (โปรแกรมที่ 2) ซึ่งเป็นโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพและความสุขในครอบครัวสำหรับผู้ปกครอง ระหว่างวันที่ 16-17 พฤศจิกายน 2550

ระยะที่ 5 ประเมินรูปแบบ (โปรแกรม) ที่สร้างขึ้น โดยเปรียบเทียบค่าคะแนนความสุขและสัมพันธภาพในครอบครัวตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมที่กำหนด

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์

2.1 บุคลากรผู้ดูแลเด็กจำนวน 8 คนใช้วิธีการเลือกแบบ Snowball Sampling ซึ่งผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้เป็นอยู่ใกล้ชิดและให้การดูแลเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 ที่มีเวลาให้สัมภาษณ์ทั้งในเวลาและนอกเวลาราชการและยินดีให้ข้อมูลที่จะนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาในรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการต่อไป

2.2 ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ที่ยินดีให้สัมภาษณ์ขณะเดินทางมาเยี่ยมเด็กและเยาวชน ณ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 ในช่วงเวลาดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งมีวิธีการคัดเลือกโดยวิธีเจาะจงและทำการสัมภาษณ์เบื้องต้นในรายที่มาเยี่ยมเด็กและเยาวชนในระหว่างเก็บข้อมูลเบื้องต้นเพื่อวิเคราะห์ความต้องการและสถานการณ์ครอบครัวในช่วงเดือนมีนาคม 2550 จำนวนทั้งสิ้น 7 คน

2.3 เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดคัดเลือกตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยเลือกสนทนาเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งมีเด็กและเยาวชนให้ความร่วมมือและสะดวกเข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 3 กลุ่ม ๆ ละ 8-10 คนรวมทั้งสิ้น 29 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 4 จัดกิจกรรมตามโปรแกรมที่กำหนด

2.4 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กและเยาวชนรวมทั้งผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน ตามเกณฑ์ที่กำหนดแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้ง 2 กลุ่ม เด็กและเยาวชนจำนวน 30 คน ผู้ปกครองจำนวน 20 คนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมที่กำหนดโดยกำหนดเกณฑ์ คัดเลือกเฉพาะเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-18 ปีรวมทั้งผู้ปกครองซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนี้ กำหนดเลือกผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี สามารถอ่านออกเขียนได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์

3.1 แบบประเมินความพึงพอใจในการทำหน้าที่ของครอบครัว โดยใช้แบบประเมิน Family Apgar Scor ของรูกา ภูไพบูลย์ (2541) มีจำนวน 5 ข้อ ครอบคลุมเรื่องการช่วยเหลือ การพูดคุย การแสดงความรัก การมีเวลาอยู่ร่วมกันและการสนับสนุนในสิ่งที่ต้องการ และได้ทำการทดลองใช้ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นตามสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ปกครอง โดยมีแนวคำถามที่ต้องการทราบถึงสถานการณ์ การเลี้ยงดูเด็ก การทำหน้าที่ของครอบครัว การจัดการและการตอบสนองกับปัญหาที่เกิดขึ้น ในครอบครัว ซึ่งแนวคำถามนี้สามารถปรับเปลี่ยนให้เชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากผู้ปกครอง ขณะทำการสัมภาษณ์

3.3 แนวทางการสนทนากลุ่มเด็กและเยาวชน มีแนวคำถามที่มุ่งเจาะประเด็นความรู้สึก ต่อตนเองและครอบครัว การรับรู้ต่อการทำหน้าที่ของครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัวและ ความต้องการการช่วยเหลือในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกำลังเผชิญ อยู่ และในการใช้แนวคำถามกับเด็กที่พูดน้อยได้ใช้เทคนิคการให้สื่อโดยภาพวาดประกอบ

3.4 แบบสัมภาษณ์บุคลากร เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ถึงความคิดเห็นต่อเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดรวมถึงประเด็นปัญหาและรูปแบบวิธีการที่ต้องการพัฒนาโดยครอบครัว มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกรณีที่บุคลากรมีความคิดเห็นเพิ่มเติมสามารถส่งข้อมูล ให้ผู้วิจัยในภายหลังจากการสัมภาษณ์ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 4 การจัดกิจกรรมตามโปรแกรมที่กำหนด

3.5 แบบประเมินความสุขสำหรับเด็กและเยาวชนและผู้ปกครอง ผู้วิจัยได้ประยุกต์ มาจากแบบประเมินความสุขของกรมสุขภาพจิต (2548) จากเดิม 15 ข้อเป็น 10 ข้อโดยยังคงไว้ ตามโครงสร้างประเด็นที่ต้องการวัดแต่ปรับปรุงให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยและหาค่า

ความเชื่อมั่น ตามสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของคอนบราค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90

3.6 แบบประเมินสัมพันธภาพในครอบครัวสำหรับเด็กและเยาวชนและผู้ปกครองได้
ประยุกต์จากเครื่องมือวิทยานิพนธ์ของอรอินทร์ จำคม (2548) หลังจากนั้นได้นำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัวและสังคมพิจารณาตามโครงสร้างเนื้อหาแล้วนำไปทดลองใช้เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นตามสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของคอนบราค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

3.7 รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัว เป็นการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวที่ประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจิตเด็กและเยาวชนจำนวน 8 แผนกิจกรรมและรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจิตผู้ปกครองจำนวน 6 แผนกิจกรรมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดของการวิจัยตามประเด็นที่ต้องการศึกษาในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งเป็นแผนการจัดกิจกรรม ดังรายละเอียดของโปรแกรมอยู่ในภาคผนวก ข

4. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลในระยะที่ 1 และในระยะที่ 4 โดยในระยะที่ 1 เป็นการศึกษาความต้องการการส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองร่วมกับนักวิจัยในพื้นที่ที่ทำการวิจัย โดยใช้สัมพันธภาพที่มีอยู่เดิมเพื่อขออนุญาตให้ผู้วิจัยและคณะเข้าไปดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลต่อผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 ตามแผนการดำเนินงานวิจัยโดยคำนึงถึงหลักการที่ถูกต้องและให้ความสำคัญในจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด ซึ่งการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีเทคนิควิธีและขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ในระยะแรกผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานีจำนวน 29 คนผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวจำนวน 7 คน และบุคลากรผู้ดูแลเด็กและเยาวชนจำนวน 8 คน ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานีซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงในทุกกลุ่มตามเงื่อนไขที่กำหนด

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 4 ใช้วิธีการโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินความสุขและแบบประเมินสัมพันธภาพในครอบครัวตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมที่กำหนด

4.3 การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการการเข้าถึงแบบเป็นทางการโดยทำหนังสือขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลทุกระยะ โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการศูนย์อบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานี พร้อมทั้งได้กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ล่วงหน้าในกลุ่มบุคลากร พร้อมนัดวัน เวลาเพื่อเข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ส่วนกลุ่มเด็กและเยาวชนผู้วิจัยและคณะได้นัดวัน เวลา ที่แน่นอนเพื่อดำเนินการสนทนากลุ่ม และเก็บข้อมูลตามแผนการวิจัย

4.4 วิธีการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลหลากหลายวิธีตามเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น โดยมีแนวทางในการรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.4.1 การสังเกตและการบันทึกภาคสนาม ได้ดำเนินการในทุกช่วงระยะเวลาที่เข้าไปสังเกตบริบทของสถานที่ศึกษาโดยทำการบันทึกทุกครั้งที่เราพื้นที่เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนที่สุดของบริบทที่ทำการศึกษา รวมถึงเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 ตลอดจนรับรู้ถึงความรู้สึกลึกซึ้งและทัศนคติมุมมองในด้านต่างๆของเด็กและเยาวชนที่มีต่อครอบครัว

4.4.2 การสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยใช้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนรวมถึงกลุ่มบุคลากรบางส่วน โดยสร้างความคุ้นเคยพร้อมกับเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมสนทนาที่มีมุมมองต่อครอบครัวของเด็กและเยาวชนในแง่มุมต่าง ๆ ตามแนวทางการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยพัฒนามาเป็นเครื่องมือในการวิจัย

4.4.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือบุคลากรบางคน ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ปกครอง พ่อ แม่ ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเพื่อประเมินความต้องการแก้ไขปัญหาที่เป็นประเด็นในครอบครัว ความต้องการการพัฒนางานรวมทั้งความเป็นไปได้ที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวในประเด็นที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งที่ได้จากการสังเกต การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องมีการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลทุกระยะของการดำเนินงานวิจัย โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ร่วมกับวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis) ทั้งนี้การวิเคราะห์ทั้งหมดครอบคลุมขั้นตอนดังต่อไปนี้ (พันธทิพย์ รามสูตร 2540 ; ศิริพ จิรวรรณกุล 2546)

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยอ่านข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการบันทึกภาคสนาม การถอดความคำต่อคำของการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยทำความเข้าใจในข้อมูลเหล่านั้น

ขั้นที่ 2 จัดระบบข้อมูลและแยกหมวดหมู่ของข้อมูลโดยเริ่มจากการให้ดัชนีข้อมูลเชิงคุณภาพในขั้นที่ 1 แล้วจัดกลุ่มดัชนีสร้างเป็นประเด็นย่อยขึ้นมาเป็นประเด็นหลัก และเพื่อให้การจัดระบบข้อมูลรวมทั้งการแยกหมวดหมู่ข้อมูลเป็นรูปธรรม ง่ายต่อการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการทำแผนที่ความคิด (mind mapping) และนำเอาดัชนีมาเป็นประเด็นในการพัฒนา

ขั้นที่ 3 กำหนดรหัสการอ้างอิงเป็นหลักฐานถึงดัชนีต่าง ๆ เช่น I หมายถึง การสัมภาษณ์เชิงลึก F หมายถึง การสนทนากลุ่ม ซึ่งอาจกำหนดให้เป็นตำแหน่งที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลให้อยู่ในตำแหน่งที่ 2 โดยแยกเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน (1) ผู้ปกครอง (2) บุคลากรผู้ดูแลเด็ก (3) และสถานภาพทางเพศกำหนดสัญลักษณ์หญิงให้เป็น G และชายให้เป็น B โดยกำหนดให้อยู่ในตำแหน่งที่ 3 ซึ่งการจัดรหัสอ้างอิงนี้ช่วยให้ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของดัชนีข้อมูลต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น

ขั้นที่ 4 การตีความข้อมูลโดยการเชื่อมโยงข้อมูลและความสัมพันธ์ของข้อมูลต่าง ๆ ที่จัดระบบและหมวดหมู่ในขั้นตอนที่ 2 โดยมีหลักฐานจากขั้นที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ได้จากการตีความไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้แน่ใจว่าผู้วิจัยตีความไม่ผิดจากความจริงที่ปรากฏให้เห็น

ขั้นที่ 5 การสร้างข้อสรุปโดยได้จากการตีความของข้อมูลต่างๆซึ่งเป็นแก่นสาระที่ได้จากการวิจัยโดยได้นำเสนอให้ทีมวิจัยหลักร่วมพิจารณาและประเมินในประเด็นที่ทำการศึกษา ซึ่งทำให้ได้แนวคิดในการวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อมูลเชิงปริมาณเมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้วผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและครอบครัว หาค่าความถี่ ร้อยละ
2. หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินความสุขและสัมพันธภาพในครอบครัว และการประเมินความพึงพอใจในการทำหน้าที่ของครอบครัว พร้อมกับจัดระดับค่าคะแนนตามสูตรคำนวณค่าเฉลี่ยบวกลบส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} \pm S.D$) (อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด 2541)
3. เปรียบเทียบการรับรู้ต่อการประเมินความสุขและสัมพันธภาพในครอบครัวของเด็กและเยาวชน ก่อนและหลังสิ้นสุดการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยใช้สถิติ Non-parametric (Wilcoxon-W test) เป็นตัวทดสอบเนื่องจากเป็นสถิติที่มีเงื่อนไขใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่กลุ่มเดิมหรือกลุ่มเดียวกัน
4. เปรียบเทียบการรับรู้ต่อการประเมินความสุขและสัมพันธภาพในครอบครัวของพ่อแม่ผู้ปกครอง ก่อนและหลังสิ้นสุดการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยใช้สถิติ Non-parametric (Wilcoxon-W test) เป็นตัวทดสอบเนื่องจากเป็นสถิติที่มีเงื่อนไขใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่กลุ่มเดิมหรือกลุ่มเดียวกัน